PROFESORUL ȘTEFAN MUNTEANU REVINE ÎN ACTUALITATE

Domnul Profesor Ștefan Munteanu a repus în circulație – prin paginile de memorial ale Domniei Sale – un aforism al lui Vasile Alecsandri dintr-o scrisoare adresată lui Costache Negri, fratele Elenei Negri: „Există oameni în preajma cărora te simți mai bun. Tu, iubite prietene, ești din rândul acestora." Așa m-am simțit și eu din momentul în care Domnia Sa m-a invitat să-i fac o vizită acasă pentru a-mi dărui *Scrisori din Vindobona*, ediția I, Marineasa, 2000 (lucra atunci la ediția a II-a, Mirton, necăjit că prima avea multe greșeli). Mi-am revizuit comportamentul, categoric că în preajma Dumnealui eu am devenit mai bun și-i sunt dator extrem de mult. Mi l-am luat ca model eu, nu m-a îmboldit nimeni să mă apropii de un asemenea om manierat care locuia cu familia sa la căminul de la „Roaită", etajul 1, vizavi de camerele noastre, ale studenților, cu care se încrucișa zilnic nu numai la facultate. De data aceea ne-am reîntâlnit la 35 de ani de la absolvirea studiilor universitare (2001). Ne-am întâlnit în holul de la parter și așteptam să ne sosească domnii profesori pentru a intra cu toții în Aula Magna (etajul 1). Noi, studenții, formam un culoar prin care pășeau profesorii, aplaudați cu entuziasm, apropiindu-se de noi spre a ne strânge mâna. În fața Domnului Munteanu n-am spus decât:„Vindobona!"„De unde știi?" „Din ziare!" „O să-ți dau un exemplar, treci pe la mine." Am stabilit data și am fost punctual. Cartea mă aștepta cu dedicația: „Lui Simion Dănilă, cu bucuria de a-l fi reîntâlnit. 3 iulie 2001. Ștefan Munteanu."

Am avut o relație foarte frumoasă cu Domnul Profesor Ștefan Munteanu și cu Doamna sa L. din scrisorile vindoboneze, exprimată prima dată în scris în „Philologica Banatica", vol. I, Timișoara, 2010, *Omagiu Profesorului Ștefan Munteanu la 90 de ani*, 18 aprilie 2010, p. 15–16. Când a primit acest volum de la Sergiu Drincu și a citit

BDD-A32097 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:55 UTC)

articolul meu evocator, Domnul Ștefan Munteanu m-a sunat, mi-a mulțumit și mi-a „divulgat” că Doamna L. citește extrem de fericită a treia oară articolul *Patosul distanței*, titlu pe care eu l-am împrumutat de la Friedrich Nietzsche și în care *patos* înseamnă „simț, sentiment” (interpretat greșit ca „radicalism aristocratic” al lui Nietzsche, în fond e vorba de *simțul distanței* față de „tot ce este de jos, fără caracter, comun și plebeu” etc.). Eram și eu bucuros că am putut găsi o expresie caracteristică – rareori uzitată în limba română – pentru una din multele și minunatele trăsături care înfrumusețau portretul Domnului Profesor.

De atunci și până la nefastul eveniment din 7 martie 2012, când Domnul Profesor ne-a părăsit definitiv, ne-am revăzut de zeci de ori în casa de pe strada Beethoven, nr. 4 din Timișoara. Am redevenit studentul Domnului Munteanuîn acest interval de timp. Aveam ce să mai aflu de la Domnia Sa, îl ascultam cu nesaț la o cafeluță servită de Doamna L., care ne lăsa singuri și își vedea de treburile ei casnice. I-am dăruit Profesorului meu din cărțile lui Nietzsche traduse de mine. Am primit în schimbo carte rară (fiind eu și colecționar de cărți de orice fel ale filozofului german), *Ditirambe către Dionysos. Poezii*. Traducerede George Silviu, Editura librăriei „Universala” Alcalay & Co. București (în colecția Biblioteca pentru toți;fără an). Domnul Munteanu mi-a scos-odin bibliotecă și mi-a dat-o să văd cum arată. Știam cum arată de la alții, care n-au vrut să se despartă de ea, era în bună stare, o că utasem de mult și i-am spus hotărât: „Asta *trebuie* să mi-o dați mie!” S-a uitat la mine cu mirare, s-a întors spre Doamna L. și a rostit: „Ai auzit? *Trebuie* să i-o dau lui Simion!” Eu: „Nu, nu, n-am vrut să zic așa, ci că vă dau oricât îmi cereți pentru ea!” La care Doamna L., liniștită, a încheiat discuția: „Dacă îi *trebuie* Domnului Dănilă, i-o *dai*, nu i-o *vinzi*!”Zis și făcut. Până la urmă mi-a mai *dat* și alte cărți, între care eseurile lui Emerson în traducerea lui Leon D. Levițchi, ELU, București, 1968, eseuri din care Nietzsche a citat în cărțile sale.

La aniversarea mea din 2003 (60 de ani), Domnul Ștefan Munteanu mi-a făcut o mare surpriză: s-a prezentat la Filiala Uniunii Scriitorilor din Timișoara, a fost poftit în prezidiu, iar când i-a venit rândul să spună câteva cuvinte despre mine, a scos din mapă mai

BDD-A32097 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:55 UTC)

multe coli A 4 și a început să citească o modest spusă *Schiță de portret*, care, până la urmă, s-a dovedit a fi un adevărat panegiric, așa cum nimeni, cu excepția Doamnei Cornelia Ștefănescu, ajunsăși dumneaei la senectute, nu mi l-a mai făcut. Și Nietzsche a constatat odată că pe el l-au iubit numai oameni în vârstă, în special Bruno Bauer (1809-1882; teolog și filozof hegelian, care, după ce l-a descoperit pe Nietzsche, s-a îndepărtat de Hegel); Jacob Burckhardt (1818-1897;cunoscut mai ales prin scrierile sale despre arta și Renașterea italiană, i-a fost un adevărat „coleg părintesc" la școlile din Basel la care funcționau amândoi); Hippolyte Taine (1828-1893; istoric și filozof, prietenia lor s-a legat după ce Nietzsche i-a citit două cărți traduse din franceză în germană: *Istoria literaturii engleze* și *Nașterea Franței moderne*).

Cei doi uriași ai cuvântului m-au așezat, primul, într-o temeinică filologie, cealaltă,într-o binecuvântată universalitate traductibilă. Simțeam asta ca o protecție divină plutind deasupra mea și exultam citind cuvintele Domnului Munteanu: Simion Dănilă „este o personalitate armonios alcătuită, cu preocupări multiple care își au izvorul și temeiurile într-o excelentă pregătire *filologică*. Înțeleg prin «filolog» o noțiune largă și încăpătoare. În ea intră, cu drepturi și îndatoriri diferențiate, toți cei care, potrivit etimologiei, sunt «iubitori de cuvânt» [...] Simion Dănilă este scriitor nu pentru că este lingvist, ci lingvist fiind și filolog totodată, a descoperit și descoperă în limba română particularități proprii, abia băgate în seamă de alții, dar și bogăția ei de resurse necesare comunicării filozofice și poetice, în stare să transpună în limba maternă valori corespunzătoare originalului în plan gnoseologic sau estetic". Se cuvine să aleg câte ceva și de la Doamna Cornelia Ștefănescu, care,după vreo șapte anide când ne-am cunoscut (2003), s-a stins în scaunul cu rotileîn 28.07.2010 (vorbeam cu dumneaei, mai mult eu, din cauza parezei sale, în fiecare duminică la ora 11). Doamna Cornelia a scris la Cronica edițiilor din „România literară", nr 4/2003 despre vol. I-IV ale operei lui Nietzsche: „După câte l-am cunoscut, am înțeles că s-a situat voluntar în afara vieții publice, fără atingere cu ierarhiile oficiale, solitar printre dicționare, lexicoane, enciclopedii, gramatici și alte instrumente de lucru, posesor al unei bibliografii Nietzsche,

BDD-A32097 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:55 UTC)

mereu îmbogățită și prin intermediul celor care lucrează la aparatul editorial al ediției Colli-Montinari, în curs de desfășurare, care îl prețuiesc și cu care poartă corespondență."

Domnul Profesor avea mai multe dimensiuni în domeniul umanioarelor, prin care s-a impus la catedră. Citea multă literatură, făr să lase impresia că și face literatură. Pe foaia de titlu a uneia din cele două ediții *Pagini de memorial*, mi-a scris nu o simplă dedicație, ci o adevărată destăinuire a unor preocupări mai puțin notorii ale condeiului său: „Lui Simion Dănilă, aceste pagini vinovate de alunecare tardivă și cădere cu primejdie în literatură – cu aceeași călduroasă afecțiune, 22 febr. 2007, Ștefan Munteanu." Realitatea este că Domnul Munteanu a „alunecat" în literatură încă din ultimii ani ai liceului cu o schiță intitulată *Examenul*,apărută în revista „Muguri" a Liceului „Eudoxiu Hurmuzachi" din Rădăuți și semnată cu pseudonimul Ștefan C. Cosmin (aluzie la comuna natală Plaiul Cosminului de lângă Cernăuți, de care i-a fost tare dor până la moarte). Proza Domnului Profesor nu s-a oprit la această schiță, ci a continuat de-a lungul întregii sale vieți cu memoriale, recenzii, epistole, note critice și istorice, îngrijiri de ediții, traduceri de opere literare, care, toate, sunt literatură adevărată.Cu poezia românească și universală a fost mereu în contact, de cele mai multe ori extaziindu-se, câteodatăsperiindu-se de grozăviile găsite acolo.

Din *Schiță de portret* nu lipsește relația mea cu Friedrich Nietzsche: „Mi-am pus întrebarea și am convingerea că nu sunt singurul în această privință: ce l-a apropiat pe prietenul nostru, încă din anii studenției, de Nietzsche și l-a subjugat cu timpul, încât s-a apucat nu numai să-l citească din doască-n doască, ci să-l și traducă în întregime pe gânditorul iconoclast, demolator de idoli [...] Iar apariția transpunerii acestei opere să aibă loc nu la Timișoara, nici la Cluj sau la București, ci la Belinț, în răgazul de timp de care dispunea profesorul, după ce ieșea de la clasele unde preda limba și literatura română. Probabil, aș zice, fiindcă descoperise în Nietzsche, între altele, nu atât un „nihilist", ci un moralist [...] Cred că scrierile lui Nietzsche l-au prins pe Simion Dănilă în mrejele lor prin ideile cu totul noi față de gândirea filozofică de până atunci, dar nu mai puțin, sunt dispus să cred, prin arta de scriitor a filozofului german. Această

BDD-A32097 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:55 UTC)

artă are temeiuri, fără îndoială, în cazul Nietzsche, în formația sa de filolog, cu rădăcini adânci în Antichitatea greco-latină, al cărei caracter a imprimat culturii greceşti, cu deosebire, o dimensiune «poliedrică»[...] Filolog este Simion Dănilă în sensul cel mai propriu al termenului, când într-o ediție alcătuită după rigorile acestei discipline cheamă în ajutor, punându-le la încercare [...], mijloacele limbii române căutate în straturile populare, vechi sau uitate, ca și în frazeologia extrem de bogată a limbii materne. Este privilegiul scriitorului cu har de a descoperi valorile stilistice care păreau a fi fost uitate și părăsite în străfundurile de milenii ale unei comunități de vorbitori. // Mă voi referi, în încheiere, la ceea ce mi se pare nu mai puțin esențial în scrisul lui Simion Dănilă, și anume capacitatea sa originală și indiscutabil superioară de a traduce textul poetic. Aș fi putut spune mai pe scurt și mai exact: talentul său poetic. […] Ce ne-a dat Simion Dănilă din poezia lui Nietzsche și din *Cântecul nocturn al călătorului?* S-ar putea cita, fără a selecta prea mult, versuri tălmăcite exemplar într-o limbă românească de o mare puritate lingvistică și de o egală frumusețe melodică. Mă limitez la două exemple care vor sugera, sper, și reprezentarea virtuților estetice ale celorlalte poezii traduse: //

Nietzsche, *Ecce homo// Ja ich weiss, woher ich stamme!/ Ungesättigt gleich der Flamme/ Glühe und verzehr ich mich,/ Licht wird alles, was ich fasse,/ Kohle alles was ich lasse:/ Flamme bin ich sicherlich.//* Simion Dănilă, *Ecce homo:/ Da! Din ce mă trag știu bine!/ Foc nepotolit e-n mine/ Și mă mistui în văpăi./ Tot ce-apuc se schimbă-n pară,/ Ce slobód e fumul doară:/ Cert, sunt numai vâlvătăi.*

*

Din Rainer Maria Rilke, *DAS STUNDEN-BUCH, Von Mönchischen Leben,*poemul următor: *In diesem Dorfe...:// In diesem Dorfesteht das letzte Haus,/ so einsam wie das letzte Haus der Welt.// Die Straße, die das kleine Dorf nicht hält,/ geht langsam weiter in die Nacht hinaus.// Das kleine Dorf ist nur ein Übergang/ zwischen zweiWeiten, ahnungsvoll und bang,/ ein weg an Häusern hin statt eines Stegs.// Und die das Dorf verlassen, wandern lang,/ und viele*

BDD-A32097 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:55 UTC)

sterben vielleicht unterwegs.// Simion Dănilă:// *Stingheră-i casa-n capăt de cătun,/ de parcă-n capăt de pământ ar sta.// Cătunul nu-i oprelişte-n şosea,/ ce-şi taie-ncet-încet prin noapte drum.// El numai leagă două depărtări/ de presimţiri şi de ameninţări,/ drum printre case-n locul unei punţi.// Cei ce se duc din sat, hoinari în zări,/ pieri-vor poate-n pribegie mulţi."*

E rândul meu să spun acum că Domnul Ştefan Munteanu a fost şi dumnealui un foarte bun traducător de poezie germană, şi nu din orice poet, ci din unul dintre cei mai mari din literatura universală: Rainer Maria Rilke. Traducea de plăcere şi punea totul la sertar, când şi cândrevedea manuscrisele, repara ce era de reparat şi iarăşi cu ele la sertar, până când alegea varianta definitivă. Pentru Domnia Sa conta nu rima (invenţie medievală), ci ritmul, care dădea tonul muzicii. În privinţa conţinutului, urmărea exactitatea originalului, sacrificând rima de cele mai multe ori. (Milan Kundera spunea că cele mai frumoase traduceri sunt cele exacte, lucru valabil pentru poezia modernă, fără rimă, fără ritm, versul clasic suportă însă inexactităţi, de pildă eliminarea câte unui adverb de umplutură etc.) Când s-a decis să publice în ediţie bilingvă antologia, a avut în vedere „posibilitatea comparării unor traduceri cu originalul" şi deci evitarea riscului unei îndepărtări prea mari de original. În plus şi-a avertizat cititorii că, în prealabil, cartea a fost citită de Simion Dănilă, care a făcut „importante observaţii şi propuneri privitoare la traducerea versurilor". Adevărul este că ajutorul meu a fost insignifiant, corectând îndeosebi greşelile făcute de culegător în variantele germane. Cartea a fost aşteptată cu multă nerăbdare de George Vulturescu, un admirator înfocat al lui Rilke din Nordul României. Ilustrez ce-a rezultat prin trei poeme:

ZI DE TOAMNĂ *// E timpul, Doamne. A fost o vară lungă, iată./ Aruncă-ţi umbra pe cadranele solare/ şi lasă vântul slobod pe câmpii să bată.// Poruncă de-mplinire dă ultimelor poame/ şi încă două zile sudice în dar;/ sileşte-le-mplinirea şi le toarnă/ în vinul greu dulceaţă de nectar.// Cine azi casă nu are mâine casă nu-şi va clădi./ Cine-i*

BDD-A32097 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:55 UTC)

singur acum mult timp la fel va fi,/ de veghe o să stea,/ lungi scrisori va scrie, citi-va,/ când frunzele de-al toamnei vânt s-or scutura.

*

STROFE // *Există unul care pe toate în mâna lui le ține,/ ca să le prefire ca nisipul printre degete./ El alege unele dintre cele mai frumoase regine/ și le cioplește în marmură albă statura,/ punând și melodie în mantia lor, nu numai făptura;/ și pe regi îi culc-alături,/ sculptați din aceeași piatră ca ele.// Există unul carepe toate în mâna lui le ține,/ că sunt ca sunetele false și s-or frânge./ Nu-i un străin, căci loc își are-n sânge,/ care-i viața noastră cu zbatere și tihnă./ Eu nu pot crede că el n-ar fi cum se cuvine;/ și totuși aud că mulți îl vorbesc nu tocmai de bine.*

*

Ce vei face, Doamne, când va fi să mor?/ Îți sunt ulcior (și dacă mă sfărâm?)/ Îți sunt și băutură (și dacă s-o strica?)/ Veșmânt îți sunt și sunt lucrarea ta,/ cu mine rostul tău în lume-l pierzi.// În urma mea nu-i nimeni care/ binețe blânde preafrumos să-ți dea./ Și va cădea de marea-ți osteneală/ sandala care-ți sunt, de catifea.// Și mantia ta cea mare cădea-va de pe umeri./ Privirea ta, pe care-obrazu-mi o primește,/ asemeni unei perne ce blând te încălzește,/ mult timp mă va căuta, veni-va – / și tihnă va găsi, la asfințit de soare,/ când străine pietre doar, în poala ta,/ lua-o-vor în seamă.// Ce vei face, Doamnne? Mi-e teamă.

SIMION DĂNILĂ

BDD-A32097 © 2020 Editura Mirton; Editura Amphora
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:38:55 UTC)